

**TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
TARYBA**

**SPRENDIMAS
DĖL TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2022 METŲ VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS ATASKAITOS PATVIRTINIMO**

2024 m. kovo 28 d. Nr. T1-119
Telšiai

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 32 punktu, Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“, 6.4 papunkčiu, Telšių rajono savivaldybės taryba **n u s p r e n d ž i a** :

Patvirtinti Telšių rajono savivaldybės 2022 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitą (pridedama).

Savivaldybės mēras

Tomas Katkus

Telšių r. savivaldybės 2022 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

2023

ĮVADAS

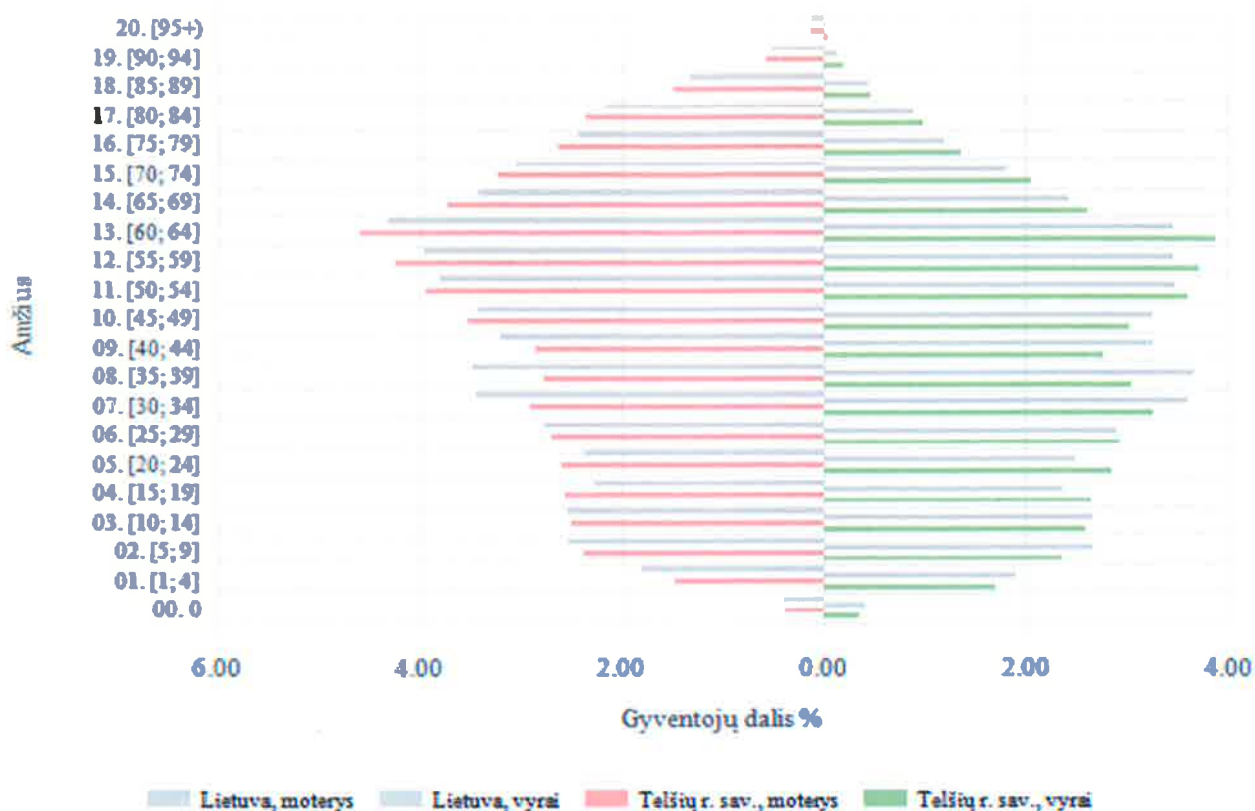
Visuomenės sveikatos stebėseną Telšių r. savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetingas kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt;

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

2022 metų pradžioje Telšių rajone gyveno 39 536 gyventojai, tai 674 gyventojais mažiau nei 2021 m. Moterys sudarė 53,5 proc. visų rajono gyventojų, vyrai – 46,6 proc. visų rajono gyventojų. 2022 m. pradžioje 1000-čiui Telšių r. vyrų teko 1148 moterys (2021 m. 1133). Miesto gyventojai sudarė 58,51 proc. visų rajono gyventojų, kaimo – 41,49 proc. visų rajono gyventojų. Analizuojant 2022 m. duomenis, galima konstatuoti, jog 2022 m. pradžioje Telšių r. didžiausią gyventojų dalį sudarė 60-64 metų, 55-59 metų ir 50-54 metų amžiaus asmenys (1 pav.).

Amžiaus profilis, 2022

1 pav. Telšių r. savivaldybės demografinis medis

2022 m. Telšių rajono savivaldybėje natūralus gyventojų prieaugis buvo – 6,4 1000-čiui gyventojų. Tai rodo, jog savivaldybėje buvo registruojamas didesnis mirtingumas nei gimstamumas. 2022 m. gimstamumo rodiklis, palyginti su 2021 m., sumažėjo 16 procentų, mirtingumo rodiklis per atitinkamą laikotarpį sumažėjo 10 procentų.

Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. buvo registruota 701 mirtis, iš jų 359 moterys ir 342 vyrai. Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. daugiausia mirčių atvejų buvo užregistruota dėl kraujotakos sistemos ligų (375 mirties atvejai), dėl išeminės širdies ligų (265 mirties atvejai) ir dėl piktybinių navikų (124 mirties atvejai).

Socioekonominė situacija savivaldybėje. Telšių rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis 2022 m. buvo panašus kaip ir Lietuvoje (Telšių r. 5,2 proc., Lietuvoje 5,0 proc.). Lyginant su praėjusiais metais ilgalaikių bedarbių rajone sumažėjo beveik dvigubai (nuo 1198 iki 569). Per pastaruosius 3 metus augo mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose skaičius (2019 m. – 171,9/1000 vaikų, 2020 m. – 223,4/1000 vaikų, 2021 m. 304,6/1000 vaikų, 2022 m. 343,9/1000). Rodiklio reikšmė yra geresnė už Lietuvos rodiklį. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius keletą metų Telšių rajono savivaldybėje mažėjo ir yra artimas Lietuvos vidurkiui, bet paskutiniaisiais metais išaugo (2020 m. Telšių r. 30,7/1000 gyv., Lietuvoje 20,1/1000 gyv., 2021 m. Telšių r. 35,7/1000 gyv., Lietuvoje 23,7/1000 gyv., 2022 m. Telšių r. 22,7/1000 gyv., Lietuvoje 22,8/1000 gyv.) ir buvo didesni už Lietuvos vidurkį.

Sveikata savivaldybėje

2022 m. Telšių rajone didžiausias sergamumas buvo kraujotakos sistemos (356,47 atv./1 000 gyv.), kvėpavimo sistemos (337,81 atv./1 000 gyv.), virškinimo sistemos (319,38 atv./ 1 000 gyv.), jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto (289,11 atv./1 000 gyv.), endokrininės sistemos (263,84 atv./1 000 gyv.), lyties ir šlapimo sistemos (219,28 atv./ 1 00 gyv.), nervų sistemos (197,58 atv./ 1 000 gyv.), psichikos ir elgesio sistemos (181,45 atv./1 000 gyv.) sutrikimai. Visi šie, išskyrus kvėpavimo sistemos sutrikimus, rodikliai buvo aukštesni už Lietuvos vidurkius. Augo sergamumas II tipo cukriniu diabetu (Telšių r. – 53,74/1 000 gyv., Lietuvos – 54,63/1 000 gyv.), bet buvo žemesnis už šalies vidurkį. Nors sergamumas tuberkulioze mažėjo, bet išliko aukštesnis už šalies vidurkį. Taip pat didesni rodikliai yra asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais (Telšių r. – 99,7/10 000 gyv., Lietuvos – 68,1/10 000 gyv.).

Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe Telšių rajone, rodiklis (0,8/10 000 gyventojų) yra panašus kaip Lietuvos (1,0/10 000 gyventojų) ir turi mažėjimo tendenciją. Traumų dėl nukritimų 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv. buvo panašus kaip ir Lietuvos vidurkis (Telšių r. – 137,31/10 000 gyv., Lietuvoje – 134,2/10 000 gyv.).

Dalyvavimas krūties vėžio, gimdos kaklelio, storosios žarnos vėžio ir ŠKL programose buvo didesnis už Lietuvos vidurkį. Vaikų (6–14 m.), dalyvavusių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, dalyvavimas išliko panašus kaip ir pernai, bet buvo žemesnis už Lietuvos vidurkį (Telšių r. 6,7 proc., Lietuvos – 11,2 proc.).

2022 METŲ TELŠIŲ R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės							Lietuvos reikšmės	
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	→	74.8	75	73.8	0.99	75.8	70.7		80.6
Išvengiamas mirtingumas, proc. – pagal jungtinį EBPO ir Eurostato sąrašą	→	74.6	208	68.3	1.01	74.2	85.8		56.0
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	↓	15.3	6	22.8	0.82	18.6	48.8		6.7
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	↓	14.2	6	21.8	0.79	18.0	47.0		6.4
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	↑	33.0	13	25.4	0.84	39.2	75.6		0.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl.	↓	74.8	264	89.1	1.24	60.3	205.0		37.1
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	↑	2.3	569	3.3	1.05	2.2	7.0		0.4
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	↓	-10.3	-405	-1.4	-0.57	18.1	-23.8		70.9
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↑	83.9	33	98.9	1.02	82.5	169.9		48.8
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	→	76.9	33	90.7	0.96	79.7	149.1		30.5
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	↑	343.9	1641	290.8	0.96	359.4	629.4		174.7
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	22.7	894	22.8	1.00	22.8	75.4		3.4
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	30.5	12	31.3	1.38	22.1	65.4		5.7
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	33.0	13	33.0	1.29	25.6	74.7		5.7
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	↓	0.8	2	0.7	0.80	1.0	2.6		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	↓	137.3	118	117.9	1.02	134.2	188.0		74.7
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	↑	99.7	243	83.7	1.46	68.1	127.2		28.8
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)	↓	13.5	53	12.6	0.41	33.2	62.6		0.0

2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį

Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	12.7	5	8.5	3.10	4.1	22.4		0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	11.0	5	7.6	2.75	4.0	26.3		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	12.7	5	11.8	0.77	16.4	45.1		0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	11.6	5	9.9	0.73	15.9	38.3		0.0

2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių

Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	17.8	7	15.2	2.97	6.0	24.3		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	17.3	7	13.9	2.93	5.9	25.0		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↑	2.5	1	1.7	1.67	1.5	10.9		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtinumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↑	2.5	1	1.6	1.79	1.4	9.8		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	↓	5.6	22	5.9	1.14	4.9	12.5		1.4

2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą

Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	→	435.5	435	425.4	0.50	876.7	35618.6		33.0
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)		78.5	31031						
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)		69.45	27457						

3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą

3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą

Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	4.0	30.7		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	4.0	32.1		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	→	20.3	8	23.7	0.89	22.8	53.8		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	20.3	8	23.9	0.94	21.7	50.9		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	→	145.2	39339	148.7	0.72	201.0	69.7		378.0
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↓	129.8	39339	136.5	0.76	171.5	37.0		350.5
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	48.5	49	45.8	0.75	64.4	288.4		0.0

3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius

Kūdikų, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	↓	16.7	35			28,5			
--	---	------	----	--	--	------	--	--	--

4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius

4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais

Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	↓	19.8	772	18.0	1.10	18.0	34.8		11.8
IH dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv.	↓	2.7	88	2.1	1.50	1.8	3.5		0.0

4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą

Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk.	→	2.9	263			1,8			
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv.	↑	5.8	23			7,3			
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	→	9.2	360171	8.6	0.99	9.3	6.5		12.1
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	5.1	2	4.2	1.24	4.1	22.5		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	→	2.5	1	3.4	0.86	2.9	15.1		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	—	0.0	0	0.2	0.00	2.2	4.6		0.0

4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą

Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	→	4.0	1	3.4	1.33	3.0	31.6		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, %	→	86.4	279	88.2	1.00	86.2	66.7		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomiélito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %	→	89.4	277	90.0	1.00	89.8	81.8		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	6.7	209	5.3	0.60	11.2	2.0		39.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↑	22.3	740	21.2	0.94	23.6	7.2		34.4
Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	—	0.0	0	0.6	0.00	2.3	24.1		0.0

4.4. Stiprinti lėtinų neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę

Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	955.8	376	903.2	1.20	794.7	1632.5		450.3
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	861.8	376	799.5	1.10	785.2	1153.4		606.5
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	→	315.2	124	331.5	1.13	279.0	503.3		150.1
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↓	263.9	124	288.4	1.00	262.9	380.3		172.3
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	119.5	47	122.6	0.62	191.9	605.9		96.3
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	104.8	47	106.2	0.56	188.5	493.8		92.3
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	↑	92.8	365	85.8	0.96	96.6	156.7		32.5
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	→	66.3	4286	56.2	1.15	57.6	21.5		77.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	→	58.7	5233	56.4	1.07	54.7	32.2		71.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	→	62.7	8753	55.5	1.12	56.1	37.8		68.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	↑	53.9	4706	46.6	1.09	49.6	30.6		66.3

2 pav. 2022 m. Telšių r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis¹, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai Telšių rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio, tačiau išsiskiria didesnis ilgalaikio nedarbo lygis.

1.2. Uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu**“ rodikliai daugeliu atvejų gerėjo ir yra geresni už Lietuvos vidurkį.

2.1. Uždavinio „**kurti sveikas ir saugias darbo bei buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ rodiklis asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv. buvo didesnis už Lietuvos vidurkį. Kiti rodikliai gerėjo ir buvo geresni už Lietuvos vidurkį

2.2. Uždavinio „**kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodiklis: išaugo mirtingumas nuo paskendimo 100 000 gyv. rodiklis ir yra blogesnis už Lietuvos vidurkį. Kiti rodikliai yra artimi Lietuvos vidurkiams.

2.3. Uždavinio „**mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ rodikliai yra blogesni už Lietuvos vidurkius.

2.4. Uždavinio „**mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą**“ rodiklis yra geresnis už Lietuvos vidurkį.

3.1. Uždavinio „**sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą**“ rodikliai yra panašūs ar geresni už šalies. Išaugo nusikalstamos veiklos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv. rodiklis ir jis yra aukštesnis už Lietuvos vidurkį.

3.2. Uždavinio „**skatinti sveikos mitybos įpročius**“ rodiklis yra ženkliai prastesnis už Lietuvos vidurkį.

4.1. Uždavinio „**užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ rodikliai yra prastesni už Lietuvos vidurkius.

4.2. Uždavinio „**plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ rodikliai ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio. Sergamumas ŽIV ir PLP 10 000 gyv. ir slaugytojų tenkančių vienam gydytojui, sk. yra ženkliai geresnis už Lietuvos vidurkį.

4.4. Uždavinio „**gerinti motinos ir vaiko sveikatą**“ rodikliai nesiskyrė nuo Lietuvos vidurkių, tik vaikų (7-17 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc. yra mažesnė už Lietuvos vidurkį.

4.5. Uždavinio „**stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ 7 rodikliai yra daug geresni už Lietuvos vidurkius, 4 rodikliai ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.

¹ Aprašomi tik uždaviniai, turintys bent vieną jį atspindintį rodiklį

Remiantis lentelėje (2 pav.) pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, jog:

1. 21 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):

- 1.1. Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.;
- 1.2. SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 00 gyv.;
- 1.3. Bandymų žudytis skaičius (x60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.;
- 1.4. Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.;
- 1.5. Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.;
- 1.6. Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.;
- 1.7. Mirtingumas nuo nukritimo (W00-W19) 100 00 gyv.;
- 1.8. SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- 1.9. Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;
- 1.10. Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 1.11. SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 1000 000 gyv.;
- 1.12. Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 1.13. Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv.;
- 1.14. Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk. 1 000 15-17 m. moterų;
- 1.15. Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- 1.16. SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- 1.17. Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.;
- 1.18. Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi krūties vėžio programoje;
- 1.19. Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų laikotarpiu dalyvavusi gimdos kaklelio programoje;
- 1.20. Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje;
- 1.21. Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje.

2. 27 rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):

- 2.1. Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl.;
- 2.2. Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %;
- 2.3. Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyv.;
- 2.4. Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.;
- 2.5. Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv.;
- 2.6. Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.;
- 2.7. Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- 2.8. SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;

- 2.9. Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- 2.10. SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- 2.11. Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- 2.12. Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- 2.13. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.;
- 2.14. Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai;
- 2.15. Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai;
- 2.16. Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.;
- 2.17. Išvengiamų hospitalitacijų (IH) sk. 1 000 gyv.;
- 2.18. IH dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv.;
- 2.19. Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.;
- 2.20. Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv.;
- 2.21. Kūdikių mirtingumas 1 000 gyvų gimusių;
- 2.22. 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %;
- 2.23. Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %;
- 2.24. Vaikų (7-17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.);
- 2.25. Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- 2.26. SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- 2.27. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.

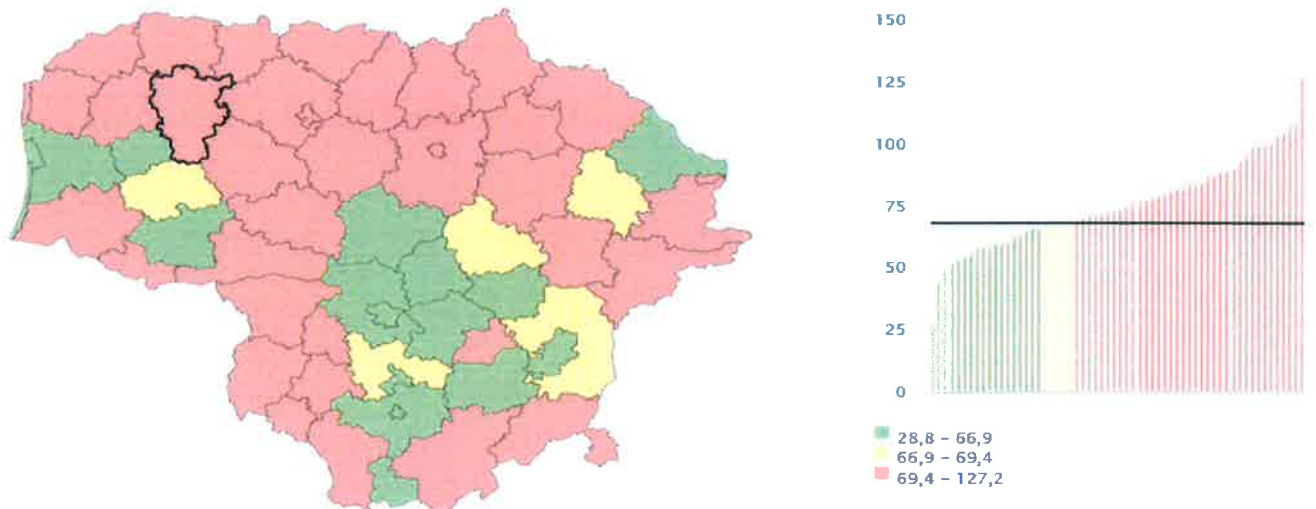
SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

Apibendrinus 2022 m. Telšių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklius, atrinkti prioritetingi savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodikliai, kurių reikšmės yra raudonoje zonoje su neigiamu metų pokyčiu.

1. Prioritetinė problema. Asmenų pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.

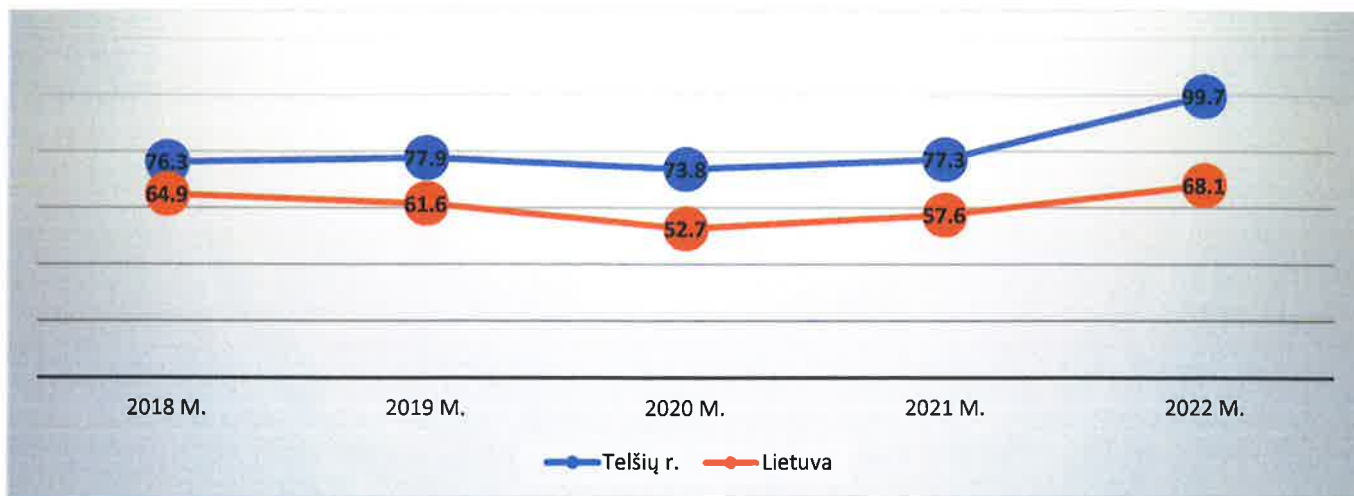
Pirmą kartą pripažinti neįgaliaisiais – asmenys, kuriems pirmą kartą gyvenime yra nustatytas neįgalumas (Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys). Neįgalumas atsiranda dėl asmenų, turinčių ilgalaikių sveikatos (fizinės, psichikos, intelekto ar jutimo) sutrikimų, kurie gali trukdyti visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiomis teisėmis su kitais žmonėmis.

2022 m. darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv., Telšių rajono savivaldybės rodiklis (99,7) viršijo Lietuvos vidurkį (68,1) ir pateko į raudonąją zoną tarp Lietuvos savivaldybių. Žemėlapyje (3 pav.) matome, jog raudonų pažymėtų savivaldybių yra ženkliai daugiau nei žaliai. Tai rodo, jog ši problema daugiau ar mažiau vyrauja visoje Lietuvoje.

3 pav. Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. Telšių rajono sav. (pažymėta juodai) ir Lietuvoje 2022 m.

(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

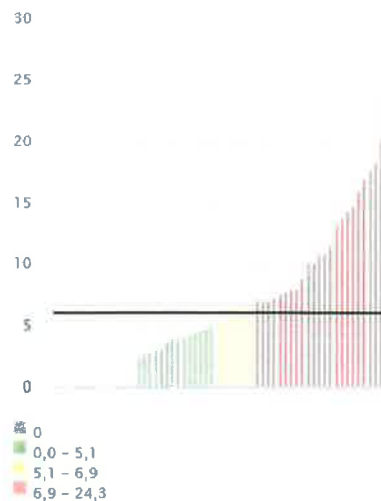
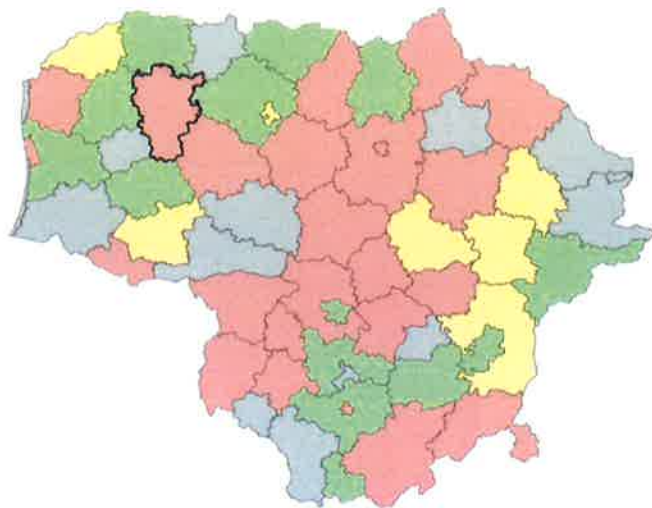
4 pav. Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. 2018–2022 metų tendencijos Telšių rajono savivaldybėje (mėlyna) ir Lietuvoje (oranžinė)
(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

4 pav. matome, jog rodiklis asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. Telšių rajone 2022 m. labai išaugo ir buvo didesnis už Lietuvos ir apskrities vidurkius. 2022 m. Telšių rajone pirmą kartą neįgaliais buvo pripažinti 243 asmenys (2021 m. – 192 asmenys, 2020 m. – 173 asmenys, 2019 m. – 186 asmenys).

2. Prioritetinė problema. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių

Mirtys ir neįgalumas dėl transporto įvykių turi didelę reikšmę ne tik sveikatai, bet ir ekonominei asmens, šeimos ar šalies situacijai, kadangi į transporto įvykius dažnai papuola darbingo amžiaus žmonės. Mirtys dėl transporto įvykių yra priskiriamos išvengiamam mirtingumui, jų galima išvengti taikant efektyvias prevencijos priemones – avaringumo ir traumų kelių įvykiuose skaičiaus mažinimas yra ir vienas LSS numatomų tikslų.

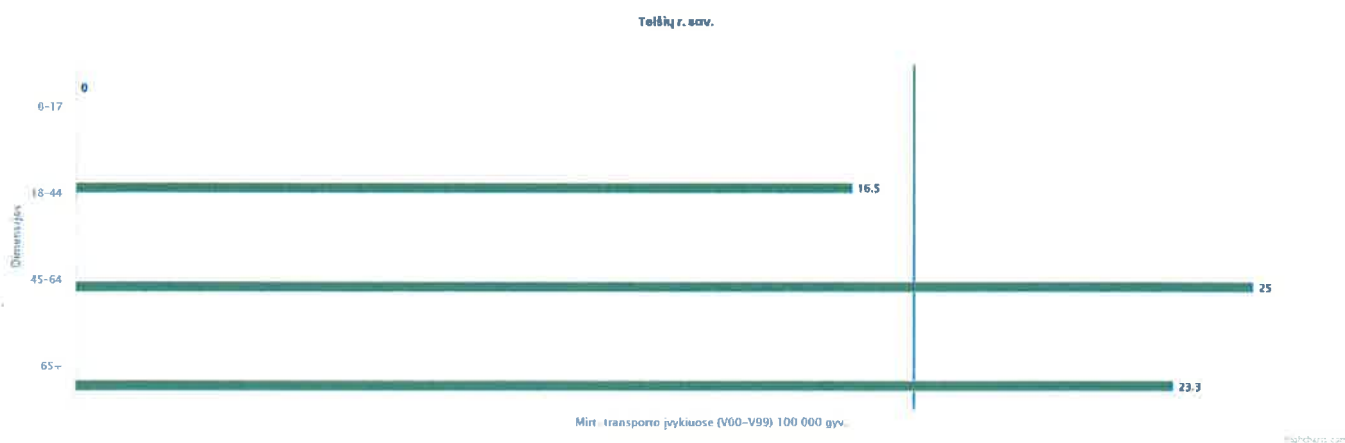
2022 m. Lietuvoje transporto įvykiuose (V00–V99) žuvo 169 gyventojai. Telšių rajone eismo įvykiuose žuvo 7 gyventojai ir tai 2 gyventojais daugiau nei 2021 m. Mirtingumas transporto įvykiuose Telšių rajone augo ir išlieka aukštesnis už Lietuvos vidurkį daugiau nei 2 kartus (Lietuvos 5,97/100 000 gyv. Telšių r. 17,79/ 100 000 gyv.) ir patenka į raudonąją zoną (5 pav.)

5 pav. Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. Telšių r. (pažymėta juodai) ir Lietuvoje 2022 m.

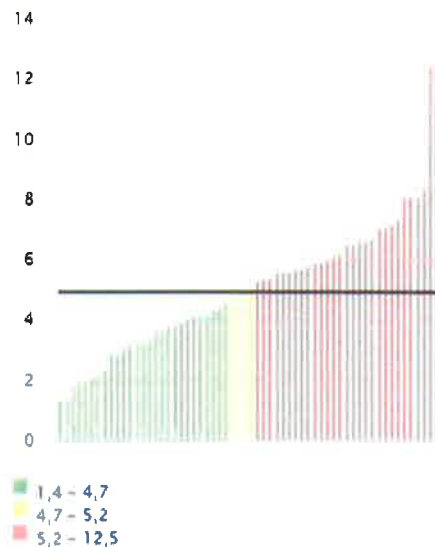
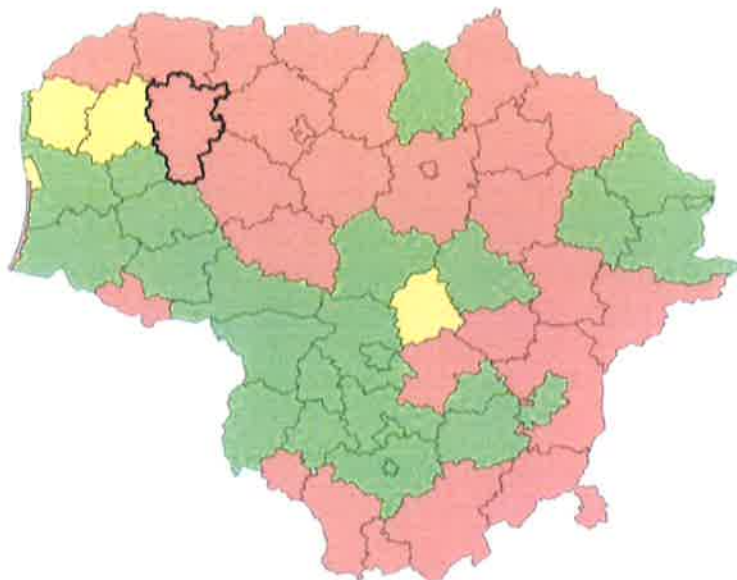
(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

Daugiausia žuvusiųjų Telšių rajone 2022 m. buvo darbingo amžiaus asmenys 45–64 ir 65+ amžiaus asmenys. (6 pav.)

6 pav. Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. Telšių rajone pagal amžiaus grupes (Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

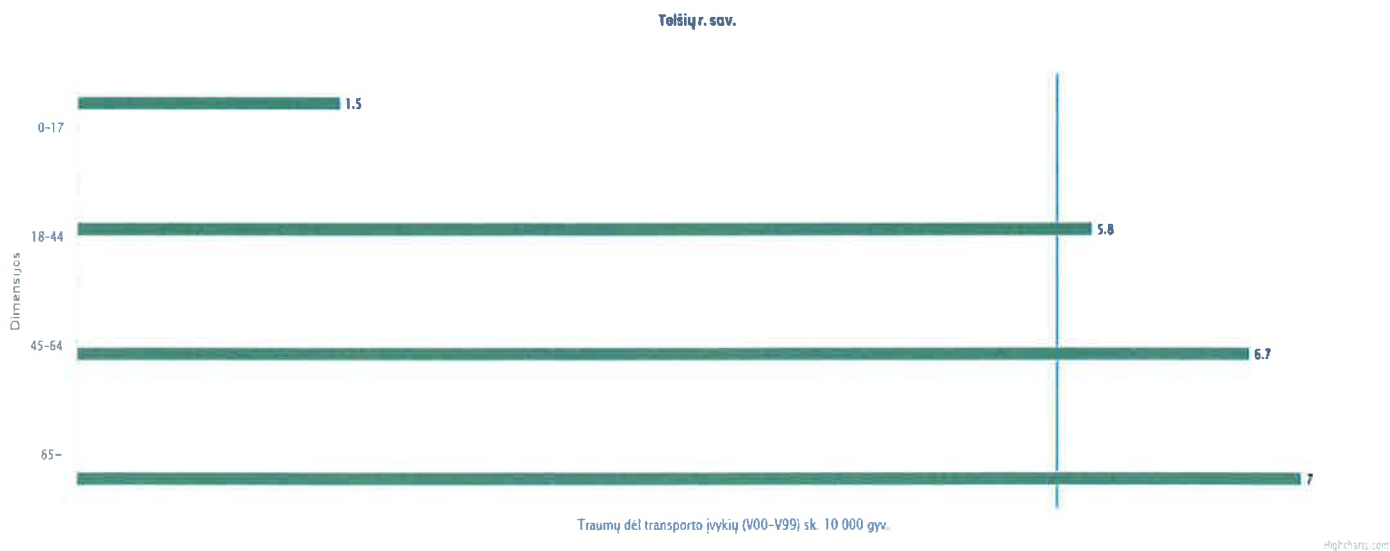
Lietuvoje 2022 m. dėl patirtų traumų transporto įvykiuose stacionaruose gydėsi 1392 asmenys, t. y. 27 atvejais mažiau nei 2021 m. Telšių rajone 2022 m. - 22 asmenys (2021 m. – 28 asmenys). Ir nors rajone patirtų traumų transporto įvykiuose mažėjo, rodiklis išliko aukštesnis už Lietuvos vidurkį ir Telšių rajonas papuola į raudonų savivaldybių sąrašą (vidurkis prastesnis už Lietuvos vidurkį) (7 pav.).

7 pav. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. Telšių r. (pažymėta juodai) ir Lietuvoje 2022 m.

(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

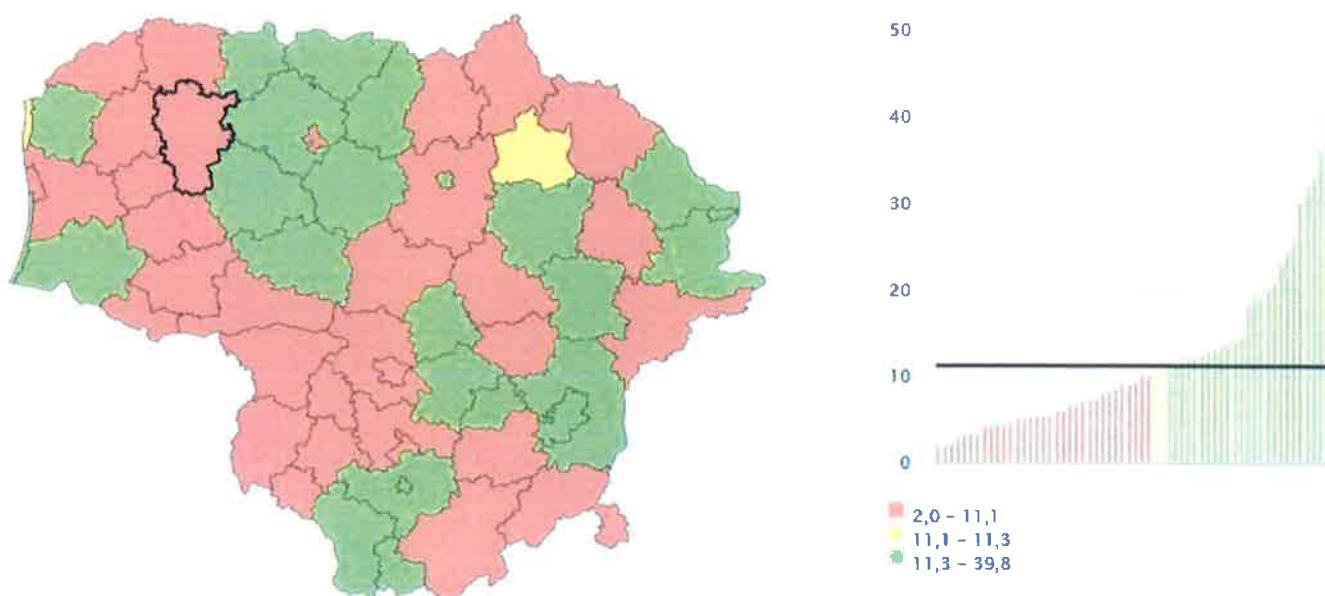
Lyginant duomenis pagal amžiaus grupes matyti, kad Telšių rajone per 2022 m. traumas transporto įvykiuose dažniau patyrė 45–64 ir 65+ m. amžiaus asmenys. (8 pav.). Tuo tarpu Lietuvoje daugiausiai traumų patyrė 0–17 m. amžiaus asmenys.

8 pav. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. pagal amžiaus grupes Telšių rajone 2022 m. (Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

3. Prioritetinė problema. Vaikų (6-14 m.) dalis dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.

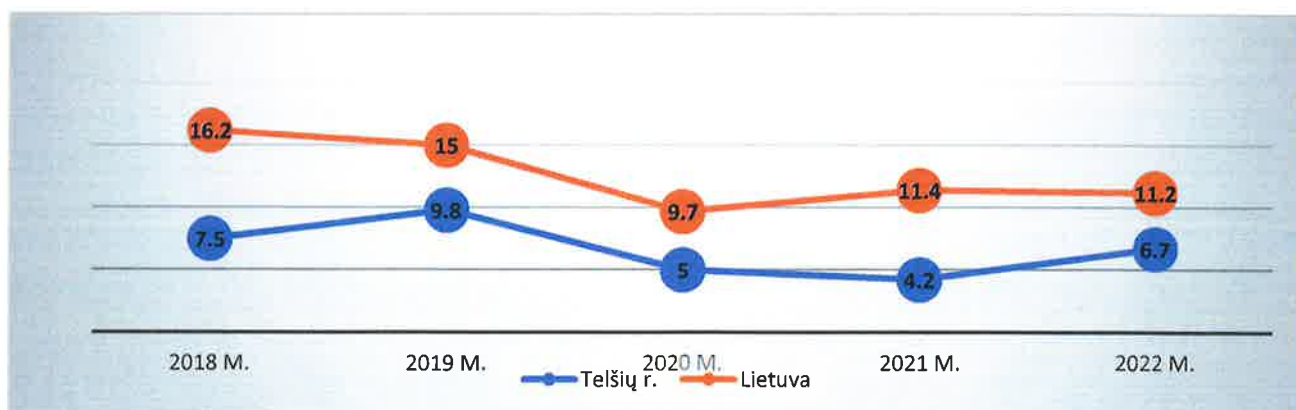
Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusiųjų vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, rodiklis patenka tarp prasčiausių savivaldybių lyginant su šalies vidurkiu. 2022 m. programoje dalyvavo 209 vaikai. (9 pav.)

9 pav. Vaikų (6-14 m.) dalis dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc. Telšių r. (pažymėta juodai) ir Lietuvoje 2022 m.

(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

Telšių rajono savivaldybės 2022 m. tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusiųjų vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, rodiklis 6,7 procento, o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 11,2 procento. Lyginant, dalyvavusiųjų vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, su ankstesniais metais, procentas padidėjo, bet išlieka beveik dvigubai mažesnis nei Lietuvos vidurkis (10 pav.).

10 pav. Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc. Telšių r. ir Lietuvoje 2018 - 2022 m.

(Šaltinis – visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema)

IŠVADOS

Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. Telšių rajono savivaldybėje rodiklis nuo 2018 m. (76,3) iki 2022 m. (99,7) padidėjo ir viršijo Lietuvos vidurkį (68,1).

Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. 2018–2022 m., išskyrus 2020 m., kada Telšių rajono rodikliai buvo geresni už Lietuvos vidurkį ir pateko į žaliąją vertinimo zoną, patenka į raudonąją vertinimų zoną.

2018–2022 m. laikotarpiu tikslinės populiacijos (6-14 m.) dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, buvo mažesnė nei Lietuvos vidurkis, beveik du kartus.

REKOMENDACIJOS

Politikos formuotojams

- Kompleksinių sveikatos ugdymo priemonių (informavimo, švietimo, mokymo), sveikatinimo darbo vietose įgyvendinimas skatintų gyventojų fizinį aktyvumą, mažintų sergamumą ir socialinės atskirties riziką bei sveikatos netolygumus.
- Odontologai, burnos higienistai, šeimos gydytojai turi informuoti ir skatinti tėvus, kad jų vaikas dalyvautų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje.
- Siekiant padidinti vaikų, dalyvavusių krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje skaičių, svarbu užtikrinti, kad privatūs odontologų kabinetai sudarytų sutartis su Valstybine ligonių kasa.
- Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojame: įrengti greičio mažinimo (ribojimo) priemones prie mokyklų, vaikų žaidimų aikštelių, saugumo saleles avaringose gatvėse, vykdyti dviračių takų atnaujinimą, vykdyti kelių policijos kontrolės priemones avaringose miesto vietose, organizuoti mokymus, saugaus eismo renginius, vykdyti informacijos sklaidą, didinti gyventojų saugaus eismo raštingumą.

Specialistams

- Siekiant sumažinti darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklį svarbu vykdyti visuomenės švietimą, didinti jų sąmoningumą bei žinias apie fizinio aktyvumo ir sveikos gyvensenos naudą, ugdyti asmeninius įgūdžius, formuoti tinkamą supratimą apie sveikos mitybos, fizinio aktyvumo ir psichikos sveikatos svarbą.
- Parengti ir išplatinti informacinius pranešimus apie vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programą Telšių rajono savivaldybės bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenėms, kuriais siekiama supažindinti vaikų tėvus;
- Informacijos teikimas mokinių tėvams elektroniniuose dienynuose, ugdymo įstaigose posėdžių, tėvų susirinkimų metu apie Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programą.
- Vykdyti priemones, skatinančias burnos sveikatos priežiūrą bei formuojančias burnos sveikatą stiprinančią elgseną, skirtas visai populiacijai – socialines akcijas, renginius, odontologo ir burnos higienisto įvaizdžio formavimo akcijas ir kitas priemones.

- Sudėtingiausiose gatvėse, keliuose, gyventojams organizuoti saugaus eismo akcijas, socialines reklamas, mokyti gyventojus teikti pirmąją pagalbą;
- Kartu su Lietuvos policija vykdyti prevencines akcijas (reidai ir greičio kontrolė, atšvaitų dalijimo akcija pėstiesiems), informacinę sklaidą, socialinę reklamą;
- Inicijuoti ir organizuoti ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigose kelių eismo taisyklių mokymą.